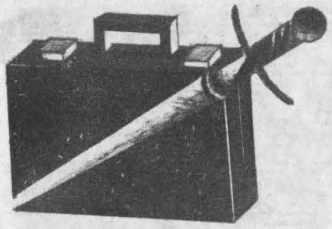

DREPTUL LA VIAȚĂ ȘI DREPTUL LA MOARTE

Mă întîlnesc cu unii din noii directori, cu vechi și stimabili regizori, cu actori de toate vîrstele și secretari literari cu statut de trufandale și aud, mereu, o întrebare obsedantă: „Nu cunoașteți vreo piesă bună?" Cunosc, evident, și nu numai una, dar cum încep a le înșira, ori măcar a schița povestea vreuneia, mi se spune (de regulă!): „A, nu, lumea nu mai vrea piese românești, ne interesează ceva străin...". Sînt de acord că nenorocita politică de embargo față de dramaturgia universală modernă, dusă de fosta oficialitate culturală, cere reparații radicale. Au început să se și producă. Pe larg. Normal. Dar de unde constatarea că „lumea" nu mai vrea lucrări originale? Cînd și cum a fost consultată această lume, în ce forme și-a manifestat acordurile sau dezacordurile față de repertoriu ? Dacă e vorba de concluzii empirice, aș putea spune că, dimpotrivă, după prezentarea la televiziune a pieselor **O scrisoare pierdută, Matca, Sfîntul Mitică Blajinu** și-au exprimat satisfacția cercuri foarte largi de privitori.

În anii din urmă nu exista teatru în care să intri și să nu ți se povestească, mai ferit, ori deschis, că li s-a interzis cutare piesă nouă. „Degeaba recomanzi dumneata la gazetă acea scriere, iată, am cerut aprobarea la Consiliul Culturii și nu numai că am fost respinși, dar ni s-a atras atenția că dacă mai venim cu de-alde astea, o să suferim consecințe administrative". Îmi sînt vii amintirile titlurilor ce mi se extirpau de către cenzură din articole, cu precizările: „Această piesă nu e aprobată"; „Pomeniți despre un text care nu există", (pentru Tamara Dobrin, ce desființa ea, tot dînsa hotăra că „nu există"); „Nu știți, lucrarea în chestiune a fost scoasă din repertoriu? O citați **într-adins?**". Numărul acestor titluri creștea mereu, într-un arc temporal foarte întins, de la **Caragiale în vremea lui** de Camil Petrescu la **Interviu** de Ecaterina Oproiu, sau de la **Arca lui Noe** de Lucian Blaga la **Artur osînditul** de Matei Vișniec. De fapt, cu două-trei excepții, mai toți autorii români valizi au în biblioteca de manuscrise sau chiar în cea de tipărituri, comedii și drame ce nu au putut fi reprezentate. Sau lucrări ce au fost scoase de pe afiș după reprezentare — ca **Insomnie** de Adrian Dohotaru. Ori scrieri aprobate a se juca **numai** pe o singură scenă; **numai** în provincie; **numai** o singură dată pe săptămînă etc.

De ce să nu li se facă azi dreptate acestor piese și acestor autori? Teatrul „Bulandra" reținuse **Șarpele monetar,** admirabilă comedie dramatică de moravuri de Tudor Popescu. Opțiunea le-a fost blocată de către comando-ul de blocaje, spre marea dezolare (exprimată) a echipei și direcției. Cine-i împiedică s-o reia azi? Teatrul Național din Cluj-Napoca a încercat — cu dezesperare, cum îmi spunea un fost director — să reprezinte comedia satirică, extrem de ascuțită, **Mă propun director** de Viorel Cacoveanu. N-a izbutit, autorul fiind, de altfel, pe lista neagră a oficiului de stat pendinte. Acum nu numai că nu s-a reluat acea piesă, dar a fost eliminată definitiv din preocupările instituției. Una din cele mai frumoase scrieri din literatura dramatică universală despre **Socrate,** aparținînd lui Dumitru Solomon, a fost împiedicată, cu o crîncenă obstinație, să apară la rampă, timp de peste douăzeci de ani. În 1988, Dominic Dembinski și Ion Brad au hotărît s-o pună în scenă la „Nottara". Mi-au trimis și o fotografie, la redacția „României literare", cu o imagine a primei lecturi. Tamara Dobrin a interzis publicarea pozei și, ca să nu se mai iște nici o confuzie, a eliminat și piesa din programul teatrului. De ce nu a reintrat acum în repetiții această excepțională și atît de actuală, azi, piesă?

Scriitori mai puțin cunoscuți, ori debutanți, s-au izbit de toate opreliștile posibile, deși oferta lor dramaturgică era merituoasă. **Regina Jocasta** de Constantin Zărnescu a îmbătrînit cu doisprezece ani de cînd așteaptă o premieră. Și de aici avem o imagine, în fototeca redacției, cu prima lectură, făcută acum un an la Naționalul din Tg. Mureș — după care s-a lăsat tăcerea. Tipărită, premiată de Uniunea Scriitorilor, **Vlad Țepeș,** impresionantă tragedie în versuri de Nicolae Ionel, nu s-a jucat nicăieri. **Zece zile în China,** comedie amară de Nicolae Mateescu, a rămas, în manuscris, în secretariatele literare ale unor teatre. **Ovidiu la Tomis** de Claudiu Iordache e și ea prin cîteva scrinuri negre. **Acoperită de zăpadă,** cutremurătoare dramă (debut dramaturgic) de Daniel Drăgan, respinsă cu violență de la publicare — iar autorul anchetat și obligat să depună toate exemplarele la comitetul de partid al județului Brașov, în urma sesizării, (prin organele Ministerului de Interne, făcute de Tamara Dobrin) își așteaptă și ea acum, scena. Tot astfel, **Jocul măștilor** de Mircea Tomuș, **Circul** de Ion Bucheru, și altele.

Ar fi, oportună, azi, citirea — sau recitirea, ca să nu ofensăm pe nimeni — a extraordinarului poem dramatic **Șun** de G. Călinescu (mereu respins). A piesei atît de tăioase a lui Theodor Mănescu **Taifas lîngă o rulotă,** pe care autorul a tot rescris-o, după mereu alte observații obligatorii, fără să ajungă la un capăt

cu ea. A comediei triste, deosebit de expresive, a lui Ion Băieşu, **Boul şi viţeii.** Şi a altora.

Desigur, pe lîngă destule piese româneşti excelente s-au jucat, prin ani, şi altele, nu puţine, facile, demagogice, diforme, sălcii, cu trîmbiţă istorică, sau împotriva avorturilor ilicite, sau preamărind eroi de ceară, ori făcînd procese verbale de producţie, toate încurajate oficial, direct sau tacit, cu apostila, deschisă sau subtextuală că, „n-au probleme", nu produc „bătăi de cap" — şi cu alte aşijderea menţiuni sedative. Dar s-a ajuns la saturaţie în ce priveşte veritabilul repertoriu naţional? Nu-şi mai are locul? E cazul să eliminăm, **deocamdată,** piesa românească din preocupările noastre? Să facem uitate dramele lui Romulus Guga? Ori **Casa de la miezul nopţii,** atît de omeneasca dramă cu tineri şi despre tineri a lui Fănuş Neagu? Sau puternica dramă, **Barca pe valuri** de Titus Popovici, evocare din istoria extremei drepte în ţara noastră? N-ar mai interesa ele astăzi, alături, firește, de achiziţiile cele mai recente de dramaturgie din alte culturi, ce ne-au şi fost propuse, cu iuţeală şi voioşie, de mai multe teatre din ţară, cum ar fi **Opt femei** de Robert Thomas, **Week-end de adio (sau Rujul meu de buze nu se ia)** de Gilbert Marc Sauvageon, **Papa se lustruieşte** de Spiros Melas şi altele din aceeaşi făină? Au şi ele dreptul lor la viaţă — mi se spune. Oamenii vor să se distreze. Da — răspund — dar unele au şi dreptul la moarte, alături de surate autohtone similare, care chiar că şi-au trăit traiul morocănos, didactic sau prea sprinţar. Iar amuzament — şi încă mai abitir inteligent şi subţire — pot produce şi acei autori ai noştri care n-au unde şi de ce să plece cu piesele lor izbutite în traistă, ca să obţină certificat de dramaturgi. Au scris şi vor scrie pentru teatrele din ţara lor. Şi vor veni, curînd, cu piese inspirate direct de Revoluţie. E normal să se afle — cu ceea ce merită a se afla — pe scenele din ţara lor, în atenţia artiştilor în a căror limbă au scris. Acum, mai mult, mai liber, mai drept ca odinioară.

Valentin Silvestru

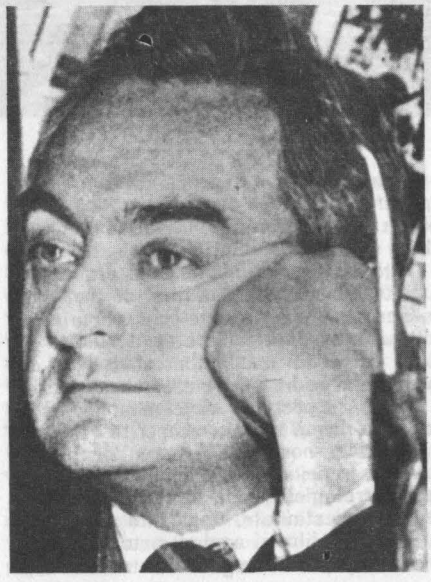

Prima lectură la piesa Socrate *de Dumitru Solomon, la teatrul „Nottara" (1988 — cînd lucrarea împlinea douăzeci de ani de viaţă şi nereprezentare). După o a treia citire, a venit ordin de la Consiliul Culturii (Tamara Dobrin) că se scoate din repertoriu.*

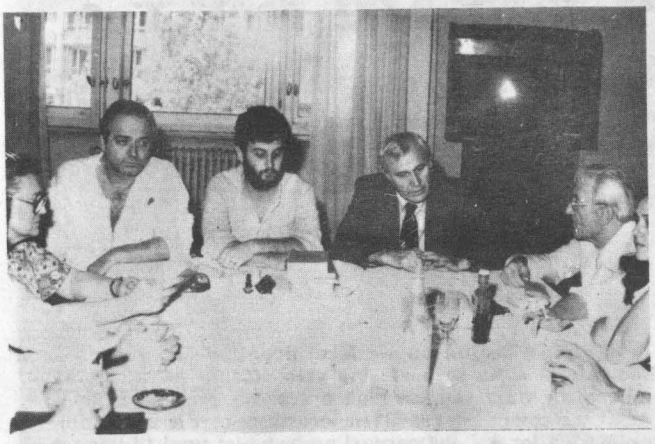

Prima lectură a piesei Regina Jocasta *de Constantin Zărnescu la Teatrul Naţional din Tg. Mureş, în al doisprezecelea ei an de existenţă şi nereprezentare. După cum se vede, autorul e uimit că asistă, în sfîrşit, la acest moment (1 februarie 1989).*

De atunci, piesa nu se mai repetă. Piatra fundamentală s-a pus, urmează clădirea...